
RECENZJE

Ks. Krzysztof Guzowski, *Duch dialogujący – to dialegomenon pneuma. Zarys pneumatologii dialogalnej*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2016.

Monografia ks. Krzysztofa Guzowskiego *Duch dialogujący – to dialegomenon pneuma. Zarys pneumatologii dialogalnej* obejmuje pięć części, w których zakres przeprowadzonych badań nad pneumatologią wskazuje na pogłębioną koncentrację autora na podstawowej w chrześcijaństwie doktrynie teologicznej o Bogu. Podjęty przez Guzowskiego problem ma wartość zarówno naukową, w sensie szczegółowego przedstawienia rozumienia jednego z istotnych elementów nauki o Bogu w rozumieniu chrześcijańskim, jak i dydaktyczną dla studiujących tę prawdę wiary.

W aspekcie naukowym i aspekcie wiary problem ten jest ciągle aktualny z uwagi na swoiste rozumienie przez chrześcijan monoteizmu w odniesieniu do judaizmu i islamu. Jego aktualność wzrasta szczególnie dziś w związku z postępującą we wszystkich obszarach globalizacją i masowymi przemieszczeniami kulturowymi i religijnymi.

Autor monografii w uporządkowany sposób metodologiczny i opierając się na źródłach biblijnych oraz doktrynie magisterialnej Kościoła, wyjaśnianej i precyzowanej w badaniach naukowych w ciągu wieków, stara się przedstawić i w miarę szczegółowo uzasadnić sens wiary w jednego Boga w Trzech Osobach, ze szczególnym uwzględnieniem prawdy o Duchu Świętym. W tym celu najpierw podejmuje próbę udowodnienia słuszności odniesienia pojęcia „osoby” do Ducha Świętego jako współistotnego Ojcu i Synowi, przy zachowaniu Jego odrębności osobowej. W tym punkcie widzimy wyraźnie uwagę skoncentrowaną na konieczności związku wiary z rozumem. Następnie autor monografii podejmuje szczegółowy wysiłek nad teologicznym uzasadnieniem osobowych właściwości Ducha Świętego poprzez Jego imiona, które w sensie biblijnym wskazują na tożsamość osoby. Ten wątek personalistyczny zostaje szczegółowo i źródłowo rozwinięty na podstawie biblijnego przekazu doktryny w Starym i Nowym Testamencie (cz. II, rozdz. 1 i 2), a potem szczegółowo rozwijany w dyskusjach i dysputach prowadzących do definitywnego sformułowania tej doktryny, jako doktryny wiary, na soborach ekumenicznych (cz. II, rozdz 3, 4, 5).

Dyskusje i związanie z nimi niejednokrotnie starcia doprowadziły do formalnego sformułowania nauki wiary przez Magisterium Kościoła, co nie zawsze kładło kres dyskusjom w zdefiniowanej materii. Mając więc na uwadze teologiczną zasadę o rozwoju dogmatu, rozumianą w sensie obowiązku przestrzegania istoty prawdy objawionej przy potrzebie dostosowania formy jej przekazu odpowiednio do zmieniającej się epoki kulturowej, Guzowski ukazuje w tej materii wysiłek filozoficzny i teologiczny twórców różnych teologicznych kierunków, jak np.: Augustyna, Ireneusza, Hipolita, Tertuliana, Orygenesza, Cypriana, Cyryla Aleksandryjskiego,

Grzegorza z Nyssy, Grzegorza z Nazjanzu, aż po Tomasza z Akwinu i Bonawenturę (cz. II, rozdz. 3 i 4). Ich wkład w wyjaśnianie tej prawdy wiary owocuje do dzisiaj, co nie oznacza zaniku pewnych trudności nie tylko na płaszczyźnie rozumienia indywidualnego, lecz także międzywyznaniowego. Pewne różnice, które nazwałbym „deticznymi” i drugorzędnymi, jak np. sposób pochodzenia Ducha Świętego w rozumieniu teologii katolickiej i prawosławnej, nie stanowią problemu doktrynalnego, ale jedynie sposób rozumienia, który nie narusza istoty prawdy wiary.

Ponieważ w kontekście nauki o sakramentach na Soborze Watykańskim II pojawił się problem pogłębionego wyjaśnienia natury Kościoła, Sobór odniósł do Kościoła również pojęcie sakramentu, rozumianego w sensie analogicznym do siedmiu sakramentów, „jako miejsca osobowego spotkania człowieka z Bogiem w Chrystusie”. Na podobieństwo sakramentów Kościół jest miejscem i narzędziem przekazywania łaski, pozostając w całkowitej zależności od Chrystusa, źródła łaski. Ten problem autor publikacji rozwija w cz. II, w rozdz. piątym. Tu jednocześnie znajdujemy przejście do istotnej relacji Ducha Świętego z Kościołem jako Dawcy łaski uświęcającej działania Kościoła, a w nim osób wierzących i praktykujących (cz. III). W tej części monografii mamy już bardzo szczegółowy wykład dydaktyczny o naturze Kościoła: *Duch Święty a Kościół*. Kościół, jako dzieło zbawcze ofiarowane przez Chrystusa człowiekowi odkupionemu, potrzebuje ciągle impulsu ożywiającego go w pierwiastku ludzkim. W tej funkcji ożywiającej i uświęcającej Kościół istotną rolę odgrywa Duch Święty, który w pozytywnej współpracy z członkami Kościoła wspomaga go w jedności i w dążeniu do realizacji jego zbawczych zadań, określonych przez Założyciela Jezusa Chrystusa. Środkami prowadzącymi do realizacji woli Chrystusa są m.in. sakramenty święte, udzielające łaskę, jako dar Ducha Świętego (cz. III, rozdz. 1–4).

Refleksja o naturze Kościoła prowadzi Guzowskiego do ukazania miejsca Ducha Świętego w życiu wierzących na drodze ich uświęcania poprzez dowartościowanie życia w łasce, opartej na właściwej formacji ludzkiej (cz. IV, rozdz. 3–4). Jako model kształtowania właściwej relacji człowieka z Bogiem w Duchu Świętym autor ukazuje Maryję – Matkę Jezusa, napełnioną Duchem Świętym i uległą Mu we wszystkich działaniach (cz. IV, rozdz. 5). Ten przekaz ściśle teologiczny o Duchu Świętym i Jego roli w Kościele zostaje ubogacony wątkiem praktycznym o czynnym udziale Ducha Świętego w codziennym życiu chrześcijanina w modlitwie i Jego roli w poznawaniu przez człowieka drogi prawdy i kroczeniu nią (cz. IV, rozdz. 4).

Monografię zamyka część naukowo-dydaktyczna, poświęcona kwestiom hermeneutycznym. Jest to ważny materiał o charakterze dydaktycznym, mogący służyć nauczycielom uniwersyteckim, studentom i osobom intelektualnie przygotowanym do głębszego poznawania tej prawdy na drodze rozumowej.

Prezentowana monografia ks. Krzysztofa Guzowskiego wskazuje na jej wartościowy wkład w polską teologię na trudnej, a bardzo ważnej płaszczyźnie, jaką

jest nauka o Bogu Jedynym i Trójosobowym w segmencie pneumatologii. Z tej racji jest ona wartościową pomocą dydaktyczno-naukową dla nauczycieli teologii i studentów.

Ks. Czesław Rychlicki

Halina Irena Szumił, „*Nigdy ja ciebie, ludu, nie rzuciła*”. *Z dziejów latyczowskiej Ikony*, Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu, Lublin–Sandomierz 2015, ss. 366, il. 64.

Dzieje kultu maryjnego związanego z ikoną Matki Bożej Latyczowskiej, trwającego już czterysta lat, doczekały się bardzo obszernej monografii napisanej przez Halinę Irenę Szumił, znaną autorkę licznych książek, m.in. o Słudze Bożym ks. Wincentym Granacie (rektorze KUL) i bł. Honoracie Koźmińskim. Należy podziwiać warsztat naukowy autorki. Jej książka jest owocem wieloletnich badań źródeł, z których krytycznie korzysta i przybliża czytelnikowi ich zawartość. Jak zawsze w swoich książkach z wielką dokładnością opisuje dzieje pierwszego miejsca kultu – miasta Latyczowa oraz istniejącej tam parafii, w której powstał i rozwijał się kult Matki Bożej zwanej Latyczowską. Jako wytrawny badacz, autorka nie ogranicza się jedynie do opisu kultu Matki Bożej na Wschodnich Kresach Rzeczypospolitej (Podole i Wołyń), ale ukazuje go na szerokim tle historii narodu polskiego. Pani Podola i Wołynia jest czczona nie tylko w Latyczowie, ale także od 1945 roku w Lublinie. Autorka szczegółowo opisuje „drogę” Obrazu Matki Bożej Latyczowskiej do Lublina, jego „gościnne” przyjęcie i kult w kaplicy Sióstr Służek Najświętszej Maryi Niepokalanej w Lublinie. Za zgodą matki generalnej sióstr służek, na prośbę arcybiskupa lubelskiego Stanisława Budzika z 23 czerwca 2014 roku Obraz Matki Bożej Latyczowskiej został 4 października 2014 roku przekazany do publicznego kultu w kościele parafii Matki Bożej Różańcowej w Lublinie (ul. Bursztynowa 20). W kaplicy sióstr umieszczono jego wierną kopię (ul. I Armii Wojska Polskiego 9).

W książce są liczne kserokopie dokumentów oraz bardzo bogata dokumentacja fotograficzna budowli sakralnych i świeckich, ale przede wszystkim przedmiotu kultu, czyli ikony Matki Bożej Latyczowskiej, będącej wierną kopią znanej i często kopowanej, nie tylko w Polsce, ikony *Salus Populi Romani*. Podobnie ikona latyczowska ma liczne kopie, czczone w wielu miejscach. Na podkreślenie zasługuje bardzo dokładna analiza ikonograficzna Obrazu Matki Bożej Latyczowskiej, poczynszy od pierwszej kopii, a następnie po procesie konserwacji, także tej ostatniej, dokonanej w 2014 roku. Autorka szczegółowo opisuje wydarzenia związane z jubileuszem czterechsetlecia sanktuarium w Latyczowie, dokumentując tekst licznymi fotografiami wnętrza kościoła i z uroczystości jubileuszowych.